Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MICHAL BOBEK
18 päivänä toukokuuta 2017 [1]

Asia C-340/16

Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG
vastaan
Mutuelles du Mans assurances IARD SA (MMA IARD)

(Ennakkoratkaisupyyntö – Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin, Itävalta))

Ennakkoratkaisupyyntö – Vakuutusasioissa toimivaltainen tuomioistuin – Käsitteet ”vakuutusasia” ja ”vahingonkärsinyt” – Vahingon kärsineen suoraan vakuutuksenantajaa vastaan nostama kanne – Työntekijällä vakuutuksenantajaa kohtaan olevien oikeuksien siirtyminen työnantajalle, joka on julkisoikeudellinen laitos, liikenneonnettomuuden uhrin oikeuksien lakisääteisen siirtymisen perusteella

I Johdanto

1. Itävallassa asuva ja työskentelevä pyöräilijä sai vammoja liikenneonnettomuudessa Italiassa. Hänen oli jäätävä sairauslomalle. Hänen työnantajansa, Itävaltaan sijoittautunut terveydenhuoltoalalla toimiva julkisoikeudellinen laitos, maksoi hänelle edelleen palkkaa sairausloman ajalta noudattaen Itävallan oikeuden mukaisia työnantajan lakisääteisiä velvollisuuksia. Auton kuljettajan vastuuvakuutuksen antaja on sijoittautunut Ranskaan. Työnantaja vaatii auton kuljettajan vastuuvakuutuksen antajaa korvaamaan pyöräilijälle maksettua palkkaa vastaavan määrän. Tämän vuoksi työnantaja nosti kanteen vakuutuksenantajaa vastaan Itävallassa.

2. Työnantaja saattoi asian Itävallan tuomioistuinten käsiteltäväksi asetuksessa (EY) N:o 44/2001 [2] säädetyn vakuutusasioita koskevan erityisen toimivallan perusteella. Tämän toimivallan turvin vahingon kärsinyt voi periaatteessa nostaa kanteen vakuutuksenantajaa vastaan vahingon kärsineen kotipaikassa. Tällaisen vakuutusalalle ominaisen forum actoris -säännön tavoitteena on suojella heikompaa osapuolta.

3. Näiden asian taustalla olevien tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen vuoksi kansallinen tuomioistuin eli Oberster Gerichtshof (Itävallan ylin tuomioistuin) ei ole varma siitä, voidaanko työnantaja luokitella heikommaksi osapuoleksi, jota on suojeltava asetuksessa N:o 44/2001 säädetyllä vakuutusalalle ominaisella forum actoris -erityissäännöllä. Nämä legitiimit epäilyt nostavat esiin sen, mistä tässä asiassa on todella kyse: unionin tuomioistuinta pyydetään selventämään edellytyksiä, joiden täyttyessä asetuksessa säädetty erityinen forum actoris -oikeus saattaa siirtyä toiselle henkilölle, jolle alkuperäisen tai välittömästi vahinkoa kärsineen henkilön saamisoikeus siirtyy.

1 Alkuperäinen kieli: englanti.

2 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettu neuvoston asetus (EYVL 2001, L 12, s. 1).

II Sovellettava oikeus

A Unionin oikeus

1. Asetus N:o 44/2001

4. Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 11–13 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(11) Tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden on oltava hyvä, ja niiden on perustuttava periaatteeseen, jonka mukaan toimivaltainen tuomioistuin määräytyy pääsääntöisesti vastaajan kotipaikan perusteella, ja vastaajan kotipaikan tuomioistuin on aina toimivaltainen, lukuun ottamatta joitakin tarkoin rajattuja tapauksia, joissa riidan kohteen tai osapuolten sopimusvapauden vuoksi jokin muu liittymäperuste on oikeutettu. – –

(12) Asianmukaisen lainkäytön helpottamiseksi tai tuomioistuimen ja riita-asian läheisen yhteyden vuoksi tulisi olla vaihtoehtoisia toimivaltaperusteita vastaajan kotipaikan mukaan määräytyvän toimivaltaperusteen lisäksi.

(13) Vakuutus-, kuluttaja- ja työsopimusten osalta heikompaa osapuolta olisi suojeltava hänen etujensa kannalta suotuisammilla tuomioistuimen toimivaltaa koskevilla säännöksillä kuin mitä yleiset säännökset edellyttävät.”

5. Asetuksen N:o 44/2001 2 artiklan 1 kohdassa todetaan seuraavaa: ”Kanne henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon jäsenvaltion tuomioistuimissa, jollei tämän asetuksen säännöksistä muuta johdu.”

6. Asetuksen N:o 44/2001 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa ainoastaan tämän luvun 2–7 jakson säännösten nojalla.”

7. Asetuksen N:o 44/2001 8 artiklan nojalla toimivalta vakuutusta koskevissa asioissa määräytyy asetuksen II luvun 3 jakson säännösten mukaan.

8. Asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa esitettyjen sääntöjen mukaan kanne vakuutuksenantajaa vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, voidaan nostaa

”a) sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä hänen kotipaikkansa on, tai

b) muussa jäsenvaltiossa vakuutuksenottajan, vakuutetun tai edunsaajan nostamien kanteiden osalta sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kantajan kotipaikka on,

– –”

9. Asetuksen 11 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Vahingonkärsineen suoraan vakuutuksenantajaa vastaan nostamaan kanteeseen sovelletaan 8, 9 ja 10 artiklan säännöksiä, milloin tällainen suora kanne on luvallinen.”

10. Täydentävänä tietona voidaan vielä todeta, että asetus N:o 44/2001 on kumottu asetuksella (EU) N:o 1215/2012,[3] jota on sovellettu 10.1.2015 alkaen. Koska esillä olevassa asiassa kanne kuitenkin nostettiin ennen tätä ajankohtaa, sovelletaan edelleen asetusta N:o 44/2001.

B Kansallinen oikeus

11. Liittovaltion tasolla Itävallan siviililain (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch)[4] 1358 §:ssä todetaan seuraavaa: ”Sille, joka maksaa toisen lukuun velkaa, josta tämä vastaa henkilökohtaisesti tai tietyllä omaisuudella, siirtyvät velkojan oikeudet ja valtuudet vaatia velallista korvaamaan maksettu velka. – –”

12. Vakuutussopimuksia koskevan lain (Versicherungsvertragsgesetz)[5] 67 §:n 1 momentissa säädetään, että jos vakuutuksenottajalla on oikeus esittää vahingonkorvausvaatimus kolmannelle osapuolelle, tämä oikeus siirtyy vakuutuksenantajalle siltä osin kuin se korvaa vahingon vakuutuksenottajalle.

13. Paikallisella tasolla eli itävaltalaisessa Kärntenin osavaltiossa Kärntenin osavaltion sairaaloiden organisaatiosta ja hallinnoinnista annetun lain (Kärntner Landeskrankenanstalten-Betriebsgesetz)[6] 2 §:n 1 momentilla perustetaan julkisoikeudellinen laitos nimeltään Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG. Lain 3 §:n mukaan KABEGin tehtävänä on hallinnoida osavaltion sairaaloita osavaltion julkisina sairaaloina. Se hoitaa yleishyödyllisiä tehtäviä eikä tavoittele voittoa.

III Tosiseikat, asian käsittelyn vaiheet ja ennakkoratkaisukysymykset

14. Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG (jäljempänä valittaja) on julkisoikeudellinen laitos, joka hallinnoi sairaaloita. Sen kotipaikka on Klagenfurt am Wörthersee, Itävalta.

15. Yksi valittajan työntekijöistä (jäljempänä pyöräilijä) sai useita vammoja liikenneonnettomuudessa, joka tapahtui 26.3.2011 Italiassa. Onnettomuuden tapahtuma-ajankohtana pyöräilijän työskentely- ja asuinpaikka olivat Itävallassa.

16. Auton kuljettajalla, jonka väitetään aiheuttaneen onnettomuuden, oli vastuuvakuutus Mutuelles du Mans assurances IARD SA:ssa (jäljempänä vastapuoli), joka on Ranskaan sijoittautunut vakuutusyhtiö.

17. Valittaja aloitti oikeudenkäynnin vastapuolta vastaan Landesgericht Klagenfurtissa (Klagenfurtin alueellinen tuomioistuin, jäljempänä ensimmäisen asteen tuomioistuin). Valittajan mukaan auton kuljettaja oli yksin vastuussa onnettomuudesta. Se vaati, että vastapuolen on maksettava 15 505,64 euron suuruinen vahingonkorvaus korkoineen sekä korvattava oikeudenkäyntikulut.

18. Lakisääteisen velvollisuuden mukaisesti valittaja maksoi edelleen pyöräilijän (työntekijänsä) palkan tämän ollessa sairauslomalla liikenneonnettomuudessa saamiensa vammojen vuoksi. Itävallan oikeuden nojalla pyöräilijän oikeus vaatia korvausta siirtyi valittajalle. Valittaja katsoo, että pyöräilijälle tämän sairausloman ajan maksettu palkka muodostaa vahingon ja että pyöräilijän oikeus vaatia korvausta tästä vahingosta vastapuolelta siirtyi valittajalle.

3 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012 (EUVL 2012, L 351, s. 1).

4 1.6.1811 annettu laki; JGS nro 946/1811.

5 2.12.1958 annettu laki, sellaisena kuin se on muutettuna; BGBl. 1959/2.

6 25.2.1993 annettu laki, sellaisena kuin se on muutettuna; LGBl. 1993/44.

19. Lisäksi valittaja väitti, että ensimmäisen asteen tuomioistuimella oli kansainvälinen toimivalta käsitellä asia. Se perusti väitteensä asetuksen N:o 44/2001 9 artiklan 1 kohdan b alakohtaan, luettuna yhdessä 11 artiklan 2 kohdan kanssa: kanne vakuutuksenantajaa vastaan voidaan nostaa muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa sen kotipaikka on (esillä olevassa asiassa Ranskassa), jos kanne nostetaan sen paikkakunnan tuomioistuimissa, jossa kantajalla on kotipaikka (esillä olevassa asiassa Itävallassa). Valittaja huomautti myös, että mainittu tuomioistuin oli jo hyväksynyt toimivallan rinnakkaisessa oikeudenkäynnissä, jonka pyöräilijä oli aloittanut vakuutuksenantajaa vastaan.

20. Vastapuoli on eri mieltä itävaltalaisen tuomioistuimen kansainvälisestä toimivallasta. Se kiinnittää huomiota toimivaltaa vakuutusasioissa koskevien erityissäännösten tarkoitukseen, joka on heikomman osapuolen suojelu. Vastapuoli katsoi, että valittaja ei ollut heikompi osapuoli ja että sillä ei sen vuoksi ollut oikeutta tällaiseen suojeluun.

21. Ensimmäisen asteen tuomioistuin katsoi, että se on toimivaltainen ja että valittajaa voitiin pitää heikompana osapuolena koostaan riippumatta, sillä se oli ainoastaan vedonnut työntekijänsä saamisoikeudesta johdettuun saamisoikeuteen.

22. Vastapuolen tehtyä valituksen Oberlandesgeright Graziin (Grazin alueellinen ylioikeus) tämä kuitenkin kumosi ensimmäisen asteen tuomioistuimen ratkaisun ja jätti alkuperäisen kanteen tutkimatta, koska se katsoi kansainvälisen toimivallan puuttuvan. Se katsoi, että valittajaa ei voitu pitää heikompana osapuolena.

23. Valittaja valitti tästä ratkaisusta Oberster Gerichtshofiin, joka on pyytänyt ennakkoratkaisua. Oberster Gerichtshofin mukaan on tarpeen selventää useita asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jaksoon sisältyviä säännöksiä, jotta voidaan arvioida, voidaanko sen käsiteltävänä oleva asia luokitella vakuutusta koskevaksi asiaksi. Lisäksi se haluaa selvittää, voidaanko valittajaa pitää heikompana osapuolena, joka voi turvautua vakuutusalalla sovellettavaan forum actoris -sääntöön, josta säädetään asetuksen N:o 44/2001 9 artiklan 1 kohdan b alakohdassa, luettuna yhdessä 11 artiklan 2 kohdan kanssa.

24. Tämän vuoksi Oberster Gerichtshof on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt unionin tuomioistuimelle seuraavat kysymykset:

”1) Onko jäsenvaltioon sijoittautuneen työnantajan nostaman kanteen osalta, jossa vaaditaan työnantajalle välillisesti aiheutuneen vahingon, joka perustuu siihen, että tämä maksaa kyseisessä jäsenvaltiossa asuvalle työntekijälleen edelleen palkkaa, korvaamista, kyse asetuksen N:o 44/2001 8 artiklassa tarkoitetusta ’vakuutusta koskevasta asiasta’, kun

a) työntekijä on loukkaantunut liikenneonnettomuudessa toisessa jäsenvaltiossa (Italiassa)

b) kanne on nostettu kolmanteen jäsenvaltioon (Ranskaan) sijoittautunutta vahingon aiheuttaneen ajoneuvon vastuuvakuutuksen antajaa vastaan ja

c) työnantaja on julkisoikeudellinen laitos, joka on oikeuskelpoinen?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

Onko asetuksen N:o 44/2001 9 artiklan 1 kohdan b alakohtaa, luettuna yhdessä sen 11 artiklan 2 kohdan kanssa, tulkittava siten, että palkkaa edelleen maksava työnantaja voi ’vahingon kärsineenä’ nostaa kanteen vahingon aiheuttaneen ajoneuvon vastuuvakuutuksen antajaa vastaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa työnantajalla on kotipaikka, jos tällainen suora kanne on luvallinen?”

25. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet valittaja, vastapuoli, Italian hallitus ja komissio.

IV Arviointi

26. Kansallinen tuomioistuin haluaa selvittää, voidaanko sellaisen työnantajan vaatimusta, joka maksoi edelleen palkkaa työntekijälleen tämän ollessa sairauslomalla (joka johtui liikenneonnettomuudessa saaduista vammoista) ja joka vaatii tätä palkkaa vastaavaa vahingonkorvausta, pitää asetuksessa N:o 44/2001 tarkoitettuna vakuutusta koskevana asiana (ensimmäinen kysymys). Jos tähän vastataan myöntävästi, kansallinen tuomioistuin haluaa myös tietää, voidaanko tällaista työnantajaa pitää vahingon kärsineenä ja voiko tällainen työnantaja turvautua vakuutusalalla sovellettavaan forum actoris -sääntöön nostaessaan kanteen auton kuljettajan vastuuvakuutuksen antajaa vastaan (toinen kysymys).

27. Vastaan kumpaankin kysymykseen myöntävästi. Selitän kantani tarkastelemalla ensin lyhyesti vakuutusta koskevan asian käsitettä (A). Toiseksi tarkastelen sitä, voidaanko vakuutusta koskevan saamisoikeuden saajaa pitää vahingon kärsineenä ja voidaanko turvautua vakuutusalalla sovellettavaan forum actoris -sääntöön ja millä edellytyksin näin on (B).

28. Koko esitystä koskevana alustavana terminologisena huomautuksena haluan korostaa, että käytän tässä ratkaisuehdotuksessa ilmaisua ”oikeuksien siirtyminen” yleisellä, neutraalilla tavalla viitaten yleisesti kaikenlaiseen oikeudelliseen sijaantuloon.[7] Ilmaisulla yksinkertaisesti kuvaillaan sellaisen henkilön tilannetta, joka tulee toisen henkilön tilalle vedotakseen oikeuksiin tai täyttääkseen velvollisuuksia.

A Vakuutusta koskevat asiat

29. Asetuksen N:o 44/2001 8 artiklan mukaan kyseisen asetuksen II luvun 3 jaksoon sisältyy erityisiä tuomioistuimen toimivaltaa koskevia sääntöjä, joita sovelletaan vakuutusta koskevissa asioissa. Niiden turvin vakuutuksenottaja, vakuutettu, edunsaaja ja vahingon kärsinyt voivat nostaa kanteen vakuutuksenantajaa vastaan jäsenvaltion tuomioistuimissa ja sillä paikkakunnalla, missä kyseisten asianosaisten kotipaikka on. Sitä vastoin vakuutuksenantajan käytettävissä on lähtökohtaisesti ainoastaan yksi vaihtoehto: saattaa asia sen jäsenvaltion tuomioistuinten käsiteltäväksi, missä vastaajan kotipaikka on.[8]

30. Asetuksessa N:o 44/2001 ei kuitenkaan määritellä vakuutuksen käsitettä. Käsitteen määritelmää ei sisälly myöskään sen oikeudelliseen edeltäjään (Brysselin yleissopimus)[9] eikä seuraajaan (asetus N:o 1215/2012).[10]

31. Olen komission kanssa samaa mieltä siitä, että vakuutusta koskevan asian käsitettä on tulkittava itsenäisesti ja yhtenäisesti sen varmistamiseksi, että tästä asetuksesta jäsenvaltioille ja henkilöille, joiden osalta sitä sovelletaan, syntyvät oikeudet ja velvoitteet ovat mahdollisimman tasapuolisia ja yhtenäisiä.[11]

7 Tämä todennäköisesti juontaa juurensa latinankielisestä sanasta surrogare, jolla yksinkertaisesti tarkoitetaan korvaamista (ks. esim. Lewis ja Short, *A Latin Dictionary*, Oxford University Press, Oxford, 1996, s. 1818). Tällä tavoin yleisesti käytettynä siinä ei erotella, tapahtuiko oikeuksien siirtyminen lakisääteisesti vai sopimusperusteisesti tai oliko se osittaista vai täysimääräistä.

8 Tuomio 26.5.2005, Groupement d’intérêt économique (GIE) Réunion européenne ym. (C-77/04, EU:C:2005:327, 17 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

9 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehty Brysselin yleissopimus (EYVL 1978, L 304, s. 36), jota on sittemmin muutettu yleissopimuksilla uusien jäsenvaltioiden liittyessä kyseiseen yleissopimukseen.

10 Ks. alaviite 3.

11 Ks. analogisesti (siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden käsitteen osalta) 9.3.2017 annettu tuomio Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Brysselin yleissopimuksen itsenäisen tulkitsemisen välttämättömyyden osalta ks. tuomio 15.1.2004, Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

32. Tätä yleistä huomautusta lukuun ottamatta vaikuttaa tosiaan siltä, että unionissa ei ole nimenomaisesti määritelty vakuutusta koskevaa asiaa. Toistaiseksi unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on annettu tästä aiheesta kahdentyyppisiä tapauksittaisia ohjeita: sisällyttämällä (antamalla selkeitä esimerkkejä siitä, mitä käsitteeseen sisältyy) ja pois sulkemalla (toteamalla, mitä käsitteeseen ei sisälly).

33. Ensimmäisen ryhmän osalta on todettu viitaten sanamuodoltaan samankaltaiseen Brysselin yleissopimukseen, että vakuutusalalla toimivaltaista tuomioistuinta koskevia sääntöjä sovelletaan nimenomaan tiettyihin vakuutustyyppeihin, kuten pakolliseen vakuutukseen, vastuuvakuutukseen, kiinteää omaisuutta koskevaan vakuutukseen taikka ilmailu- tai merivakuutukseen. [12]

34. Poissulkemisen osalta voidaan todeta, että 1 artiklan 2 kohdan c alakohdassa suljetaan sosiaaliturva-asiat selkeästi asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalan ulkopuolelle. Tähän voidaan lisätä, että tätä poissulkemista sovelletaan sikäli kuin tietty saamisoikeus ei kuulu siviili- ja kauppaoikeudellisen asian käsitteen piiriin, mikä rajoittaa asetuksen N:o 44/2001 sovellettavuutta kokonaisuutena. [13]

35. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin sulki jälleenvakuutusta koskevat asiat vakuutusta koskevien toimivaltasääntöjen soveltamisalan ulkopuolelle, koska jälleenvakuutusta ei mainita nykyisessä asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jaksossa. Yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin rajasi tämän poissulkemisen koskemaan ainoastaan kahden jälleenvakuutusalalla toimivan ammattilaisen välisiä suhteita. Se katsoi, että vakuutusta koskevia toimivaltasääntöjä ”sovelletaan rajoituksetta silloin, kun [sovellettavan oikeuden] nojalla vakuutuksenottajalla, vakuutetulla tai vakuutussopimuksen edunsaajalla on oikeus kääntyä suoraan vakuutuksenantajan mahdollisen jälleenvakuuttajan puoleen vedotakseen sopimukseen perustuviin oikeuksiinsa”, koska tällainen osapuoli olisi heikompi osapuoli jälleenvakuuttajaan nähden. [14]

36. En usko, että olisi välttämätöntä tai järkevää yrittää esittää yleistä ja tyhjentävää määritelmää vakuutusta koskevalle asialle ja siten vakuutukselle. Tämä voidaan jättää oikeustieteilijöiden tehtäväksi. On kuitenkin yksi osatekijä, joka nousee esiin tarkastellusta oikeuskäytännöstä ja joka on luontaisesti sidoksissa Brysselin yleissopimuksen ja asetusten muodostaman järjestelmän logiikkaan: tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan osalta lähtökohta sen selvittämiselle, mikä on vakuutusta koskeva asia, on vaatimuksen peruste. Onko tiettyä vastaajaa vastaan nostetun kanteen perusteena (kanneperusteena) sen vahvistaminen, mitkä ovat vakuutussuhteeseen perustuvat oikeudet ja velvoitteet? Jos näin on, asiaa voidaan pitää vakuutusta koskevana asiana.

37. Tällöin asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jakson osalta vakuutusta koskeva asia koskee yksinkertaisesti 9 artiklan 1 kohdan b alakohdassa ja 11 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien selvittämistä sikäli kuin näiden oikeuksien ja velvollisuuksien katsotaan johtuvan vakuutussuhteesta.

38. Tähän voidaan lisätä, että kyseistä päätelmää ei muuta se, että vastuuvakuutuksen yhteydessä ilmenevien velvoitteiden perusteet ja historialliset juuret voivat hyvin yleisellä tasolla liittyä alkuperäisen vahingonaiheuttajan sopimussuhteen ulkopuoliseen vastuuseen, joka vahingonaiheuttajan vakuutuksen on määrä korvata ja kattaa. [15]

12 Tuomio 13.7.2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, 62 kohta). Ks. asetuksen N:o 44/2001 10, 13 ja 14 artikla.

13 Asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan asetusta ”ei sovelleta – – sosiaaliturvaan”. Brysselin yleissopimuksen vastaavan määräyksen soveltamisalan osalta ks.14.11.2002 annettu tuomio Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, 37 kohta) ja 15.1.2004 annettu tuomio Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, 21 kohta).

14 Tuomio 13.7.2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, 75 kohta).

15 Tässä yhteydessä voidaan muistuttaa siitä, että näitä perusteluja, jotka esitettiin alun perin oikeuskirjallisuudessa ja joita myöhemmin tarkasteltiin Saksan liittovaltion ylimmässä tuomioistuimessa (ks. Bundesgerichtshofin 26.9.2006 esittämä ennakkoratkaisupyyntö – VI ZR 200/05), ei hyväksynyt Saksan liittovaltion ylin tuomioistuin eikä viime kädessä myöskään yhteisöjen tuomioistuin, kun siltä pyydettiin ennakkoratkaisua, ks. tuomio 13.12.2007, FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, 30 kohta).

39. Ensimmäisenä välipäätelmänä katsonkin, että toimivaltaisen tuomioistuimen toteamiseksi kanteen kohde kuuluu asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jaksossa tarkoitetun vakuutusta koskevan asian käsitteen piiriin, jos se koskee vakuutussuhteesta johtuvia oikeuksia ja velvollisuuksia lukuun ottamatta sosiaaliturvaa koskevia kysymyksiä mainitun asetuksen 1 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla.

40. Kun edellä sanottua sovelletaan esillä olevaan asiaan, ennakkoratkaisupyynnöstä seuraa, että pääasian kanne perustuu vakuutussopimukseen, joka on olemassa alkuperäisen vahingonaiheuttajan ja hänen vakuutuksenantajansa välillä, eikä onnettomuuden aiheuttaneen henkilön väitettyyn sopimussuhteen ulkopuoliseen vastuuseen. Toisin sanoen syy, jonka vuoksi vastapuolta vastaan on aloitettu oikeudenkäynti pääasiassa, on sen väitetty velvollisuus, joka johtuu sen ja vahingonaiheuttajan välisestä vakuutussopimuksesta.[16]

B *Forum actoriksen siirtyminen sijaantulijalle*

41. Kansallisen tuomioistuimen toinen kysymys koskee sitä, voiko valittaja turvautua vahingon kärsineenä forum actorikseen, josta säädetään asetuksen N:o 44/2001 11 artiklan 2 kohdassa, luettuna yhdessä 9 artiklan 1 kohdan b alakohdan kanssa, ja nostaa suoran kanteen (joka sinänsä on sallittu sovellettavan oikeuden nojalla[17]) alkuperäisen liikenneonnettomuuden aiheuttajaksi väitetyn henkilön vastuuvakuutuksen antajaa vastaan.

42. Tämä kysymys edellyttää ensin sen analysoimista, kuuluuko valittaja vahingon kärsineen käsitteen piiriin (1). Koska vastaus tähän kysymykseen on mielestäni myöntävä, tätä seuraavassa tarkastelussa keskitytään edellytyksiin, joiden täyttyessä vakuutusalalla sovellettava forum actoris siirtyy sijaantulijalle (2).

1. Vahingon kärsineen käsite ja forum actoris

43. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jaksoon sisältyvissä toimivaltasäännöissä säädetään ”itsenäisestä tuomioistuinten toimivallan jakamista koskevasta järjestelmästä vakuutusasioissa”, ja sen tarkoituksena on ”heikomman osapuolen suojelu hänen etujensa kannalta suotuisammilla tuomioistuimen toimivaltaa koskevilla säännöksillä kuin mitä yleiset säännökset edellyttävät”. Nämä säännöt ilmentävät taustalla olevaa huolta sellaisten henkilöiden suojelusta, jotka useimmiten joutuvat hyväksymään ennalta laaditun sopimuksen, jonka ehdoista ei voi enää neuvotella, mikä johtaa asemaan heikompana osapuolena.[18]

44. Vakuutusasioissa toimivaltaista tuomioistuinta koskeviin sääntöihin perustuvaa suojelua ei tämän vuoksi voida soveltaa henkilöihin, joilla ei ole tällaista suojelun tarvetta.[19]

16 Se, kattaako vakuutussopimus vaaditut saatavat, on tietenkin eri asia, joka koskee asian asiasisältöä eikä kansainvälisesti toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämistä.

17 Moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vahingonkorvausvastuun osalta ks. moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavasta vakuutuksesta ja vakuuttamisvelvollisuuden voimaansaattamisesta 16.9.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/103/EY (EUVL 2009, L 263, s. 11; jäljempänä konsolidoitu liikennevakuutusdirektiivi) johdanto-osan 30 perustelukappale ja 18 artikla, joissa säädetään vahingon kärsineiden suorista kanteista.

18 Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 13 perustelukappale. Ks. tuomio 14.7.1983, Gerling Konzern Speziale Kreditversicherung ym. (201/82, EU:C:1983:217, 17 kohta); tuomio 13.7.2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, 64 kohta); tuomio 12.5.2005, Société financière et industrielle du Peloux (C-112/03, EU:C:2005:280, 37 kohta) ja tuomio 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

19 Tuomio 13.7.2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, 65 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja tuomio 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, 41 kohta).

45. Joiltain osin voidaan analogisesti saada tukea samankaltaisista suojeluun liittyvistä huolista, jotka koskevat työntekijöiden ja kuluttajien osalta toimivaltaisen tuomioistuimen määrittelyä koskevia sääntöjä.[20] Nämä erityiset toimivaltasäännöt poikkeavat yhtä lailla pääsäännöstä, joka perustuu vastaajan kotipaikkaan.[21]

46. Kaikille näille nimenomaisille osa-alueille on kenties yhteistä se, että niiden oletetaan olevan poikkeuksia toimivaltaista tuomioistuinta koskevista pääsäännöistä. Niitä ei sinänsä voida tulkita laajentavasti niin, että ne koskevat muita kuin asetuksessa nimenomaisesti tarkoitettuja tilanteita.[22]

47. On kuitenkin myös pidettävä mielessä, että – toisin kuin työntekijöitä ja kuluttajia koskevissa asioissa – heikomman osapuolen käsite vakuutusta koskevissa asioissa on määritelty varsin laajasti. Siihen sisältyy neljä henkilöryhmää: vakuutuksenottaja, vakuutettu, edunsaaja ja vahingon kärsinyt. Itse asiassa nämä osapuolet voivat olla taloudellisesti ja oikeudellisesti varsin vahvoja toimijoita. Tämä ilmenee vakuutusta koskevien asetuksen N:o 44/2001 säännösten väljästä sanamuodosta sekä niissä kuvailluista vakuutustyypeistä.

48. Toisin kuin kuluttajien tapauksessa asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jakson nojalla suojellut henkilöt eivät siten välttämättä tee vakuutussopimusta elinkeinonsa tai ammattinsa ulkopuolella. Tämä seikka ja tämä II luvun 2 jakson mukaisen erityisen toimivallan erityispiirre on otettava huomioon tulkittaessa vahingon kärsineen käsitettä.

49. Lisäksi asetuksen 9 artiklan 1 kohdan b alakohdassa myönnetään forum actoris kullekin siinä luetellulle osapuolelle eli vakuutuksenottajalle, edunsaajalle ja vakuutetulle. Tämä merkitsee Brysselin yleissopimukseen verrattuna muutosta ja suojan vahvistamista.[23]

50. Tuomiossa FBTO Schadeverzekeringen ilmaistiin selkeästi, että vahingon kärsineellä on myös oikeus forum actorikseen. Tämä oikeuspaikka ei riipu 9 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen osapuolten käytettävissä olevista oikeuspaikoista. Vaikka vahingon kärsineeseen viitataankin erikseen 11 artiklan 2 kohdassa, hän voi siten nostaa kanteen siinä jäsenvaltiossa, jossa hänellä on kotipaikka.[24]

51. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että asetuksen N:o 44/2001 11 artiklan 2 kohdassa olevalla viittauksella muun muassa 9 artiklaan on tarkoitus lisätä vahingon kärsineet 9 artiklan 1 kohdan b alakohtaan sisältyvään kantajien luetteloon rajaamatta vahingon kärsineiden ryhmää siten, että se sisältäisi ainoastaan *välittömästi* vahinkoa kärsineet henkilöt. Tämän seikan havainnollistamiseksi yhteisöjen tuomioistuin mainitsi esimerkkinä vahingon kärsineiden perilliset.[25]

52. Tässä osassa esitetystä päättelystä seuraa, että forum actorikseen, josta säädetään asetuksen N:o 44/2001 9 artiklan 1 kohdan b alakohdassa ja johon viitataan 11 artiklan 2 kohdassa, voi turvautua myös välillisesti vahinkoa kärsinyt henkilö. Tällaisella henkilöllä on oikeus omaan forum actorikseen, joka perustuu hänen kotipaikkaansa. Mielestäni unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä sallitaan siis sekä välittömästi että välillisesti vahinkoa kärsineiden henkilöiden katsominen vahingon kärsineeksi.

20 Ks. asetuksen N:o 44/2001 II luvun 4 ja 5 jakso.

21 Asetuksen N:o 44/2001 2 artiklan 1 kohta.

22 Tuomio 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

23 Tuomio 13.12.2007, FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, 28 kohdan loppuosa). Brysselin yleissopimuksen 8 artiklassa määrätään seuraavaa: ”Kanne vakuutuksenantajaa vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa: 1. sen valtion tuomioistuimessa, jossa hänellä on kotipaikka, tai 2. muussa sopimusvaltiossa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vakuutuksenottajalla on kotipaikka – –”

24 Tuomio 13.12.2007, FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, 26 ja 31 kohta).

25 Tuomio 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, 44 kohta).

53. Viimeinen ja tavallaan tärkein tarkasteltava kysymys on se, voidaanko valittajan kaltaista sijaantulijaa pitää välillisesti vahinkoa kärsineenä ja voiko se vedota vakuutusalalla sovellettavaan forum actorikseen.

2. Forum actoriksen siirtyminen sijaantulijalle

54. Esillä olevan asian ytimen muodostaa se, millä edellytyksin tai paremminkin mitkä rajoitukset huomioon ottaen asetuksen N:o 44/2001 9 artiklan 1 kohdan b alakohdassa ja 11 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu nimenomainen oikeuspaikkaa koskeva oikeus voi siirtyä toimijalle, joka saa välittömästi vahinkoa kärsineen oikeudet.

55. Tätä kysymystä tarkasteltiin asiassa Vorarlberger (a). Siinä kehitetyn testin toteutettavuus on kuitenkin aiheuttanut tiettyjä huolia, kuten esillä oleva asia osoittaa (b). Tämän vuoksi ehdotan, että unionin tuomioistuin käyttää tämän tilaisuuden selventääkseen asiassa Vorarlberger omaksuttua lähestymistapaa (c).

a) Asia Vorarlberger

56. Asiassa Vorarlberger katsottiin, että sosiaalivakuutuslaitos, jolle liikenneonnettomuudessa välittömästi vahinkoa kärsineen oikeudet ovat siirtyneet suoraan lain nojalla, ei voi turvautua forum actorikseen, josta säädetään asetuksen N:o 44/2001 11 artiklan 2 kohdassa, luettuna yhdessä 9 artiklan 1 kohdan b alakohdan kanssa.[26]

57. Asian Vorarlberger lähtökohtana oli Saksassa tapahtunut auto-onnettomuus. Vahingon kärsinyt sai korvauksen sosiaalivakuutuslaitokseltaan, joka oli sijoittautunut Itävaltaan. Kyseinen laitos esitti Itävallassa korvausvaatimuksen onnettomuuden aiheuttaneen henkilön saksalaiselle vakuutuksenantajalle. Sosiaalivakuutuslaitos käytti vaatimuksensa perusteena asetuksen N:o 44/2001 11 artiklan 2 kohdassa olevaa viittausta 9 artiklaan. Se väitti välittömästi vahinkoa kärsineen oikeuksien siirtyneen sille.

58. Yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin katsoi, että tämän perusteen käyttäminen ei ollut mahdollista. Se totesi, että tässä tapauksessa ei ollut esitetty, että kyseessä olleen kaltainen sosiaalivakuutuslaitos olisi taloudellisesti heikompi osapuoli ja oikeudellisesti vähemmän kokenut kuin vastuuvakuutuksen antaja kyseisessä asiassa.[27]

59. Yhteisöjen tuomioistuimen perustelut asiassa Vorarlberger viittasivat siihen, että mahdollisuus soveltaa asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jakson suojasäännöksiä riippuu riidan osapuolten oikeudellisen ja taloudellisen vahvuuden konkreettisesta tasapainosta, joka olisi selvitettävä kunkin tapauksen tosiseikkojen perusteella.

60. Tämä lähestymistapa ei herättänyt laajaa vastakaikua. Vaikka sillä kiistämättä pyritäänkin tekemään oikeutta asetuksen N:o 44/2001 tavoitteelle eli heikomman osapuolen suojelulle, sillä ei kenties onnistuta kovin hyvin varmistamaan sovellettavilta toimivaltasäännöiltä vaadittua ennustettavuutta. Nämä huolet käyvät ilmi myös esillä olevasta ennakkoratkaisupyynnöstä. Ryhdyn nyt tarkastelemaan niitä.

26 Tuomio 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, 47 kohta).
27 Ibid., 42 kohta.

b) Asiassa Vorarlberger omaksutun lähestymistavan rajat

61. Ensinnäkin – kuten kansallinen tuomioistuin toteaa – asiassa Vorarlberger annetuissa ohjeissa ei esitetä konkreettisia perusteita, joiden avulla voitaisiin arvioida lakisääteisen siirronsaajan aseman suhteellinen heikkous vastaajana olevaan vakuutuksenantajaan nähden. Erityisesti pääasian kaltaisen sijaantulijan (julkisoikeudellinen työnantaja) tapauksessa sen ratkaiseminen, onko tällainen osapuoli ”taloudellisesti heikompi osapuoli ja oikeudellisesti vähemmän kokenut” kuin vastapuolena oleva vastuuvakuutuksen antaja, on varsin vaikea tehtävä.

62. Toiseksi kansallinen tuomioistuin panee myös merkille niiden toimijoiden laajan kirjon, joiden osalta tällainen konkreettinen analyysi olisi tehtävä. Kantajat voivat vaihdella ”pienistä” yksityisyrittäjistä keskisuuriin yrityksiin ja jopa suuriin konserneihin, julkisoikeudellisiin laitoksiin tai alueellisiin viranomaisiin. Totean lisäksi, että kantajien oikeudellista ja taloudellista vahvuutta on punnittava suhteessa toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneisiin ”ulkomaisiin” vakuutuksenantajiin. Tämä tuo mukanaan lisäongelman: on arvioitava oikeudellisia muotoja ja tosiseikkoja, jotka liittyvät muuhun oikeusjärjestykseen kuin se, johon asian ratkaiseva tuomioistuin kuuluu.

63. Kolmanneksi asiassa Vorarlberger esitetty testi nostaa esiin syvällisemmän kysymyksen testin tulosten ennustettavuudesta tietyissä tapauksissa. Muistutan testin konkreettisesta tarkoituksesta ja totean, että esillä olevassa asiassa tarkasteltavia kysymyksiä on käsiteltävä kansainvälisesti toimivaltaisen tuomioistuimen ratkaisemisen eikä asiasisällön tasolla. Onko näin ollen todellakin tarkoituksenmukaista edellyttää, että kansalliset tuomioistuimet ryhtyvät vaivalloiseen tosiseikkojen ja asiayhteyden tarkasteluun määrittääkseen toimivaltaisen tuomioistuimen, minkä yleensä tulisi olla mahdollisimman nopeaa ja mutkatonta?

64. Näiden huolten vuoksi ehdotan, että unionin tuomioistuin lisää asiassa Vorarlberger omaksuttuun lähestymistapaan seuraavat täsmennykset.

c) Asiassa Vorarlberger omaksutun lähestymistavan täsmentäminen

65. Täsmennettäessä forum actoriksen siirtymistä esillä olevan asian yhteydessä on ensinnäkin pyrittävä sovittamaan yhteen asetuksen N:o 44/2001 II luvun 3 jakson heikompaa osapuolta koskeva logiikka ja toimivaltasääntöjen hyvää ennustettavuutta koskeva tavoite.[28] Toiseksi asianmukaista lainkäyttöä[29] koskeva tavoite estää oikeuspaikkojen lisäämisen nykyisestään. Tämän vuoksi sijaantulijan olisi mahdollisimman pitkälti oltava saman tuomioistuimen toimivallan piirissä kuin henkilön, jolta hänen oikeutensa on johdettu. Loppujen lopuksi tämä on nimenomaan saamisoikeuksien siirtymisen logiikka. Saamisoikeudet ovat johdettuja.

66. Mielestäni näitä tavoitteita ei edistä pohjimmiltaan ilmeisen pirstaloitunut, tapauskohtainen ja hyvin kontekstisidonnainen kunkin kantajan taloudellisten ja oikeudellisten piirteiden ja kokeneisuuden arviointi ja sen vertailu tietyn vakuutuksenantajan oikeudelliseen ja taloudelliseen vahvuuteen. Sen sijaan näitä tavoitteita edistäisi kenties paremmin lähestymistapa, jossa keskitytään sen suhteen objektiivisiin piirteisiin, joka sai aikaan oikeuksien siirtymisen, ja siihen, miksi sijaantulija tuli välittömästi vahinkoa kärsineen henkilön tilalle. Muilta osin testissä ei tulisi kiinnittää huomiota yksittäiseen henkilöön eikä edellyttää kontekstisidonnaista vahvuuden, tietojen tai kokemuksen arviointia.

28 Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 11 perustelukappale. Ks. tuomio 14.7.2016, Granarolo (C-196/15, EU:C:2016:559, 16 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 12 perustelukappale.

67. Tämän vuoksi esitän, että välittömästi vahinkoa kärsineen henkilön oikeuksien siirtyminen saa aikaan forum actoriksen siirtymisen kaikille sijaantulijoille, jotka voivat olla luonnollisia tai oikeushenkilöitä, paitsi jos i) sijaantulija itse on vakuutusalan ammattilainen, jolle saamisoikeus siirtyi sen välittömästi vahinkoa kärsineen kanssa muodostaman vakuutussuhteen perusteella (vakuutussuhde on syntynyt joko lain nojalla tai vakuutussopimuksen perusteella [30]), tai ii) sijaantulija on toimija, joka toimii säännöllisesti kaupallisena tai muuna ammattimaisena korvausvaatimusten sovittelijana vakuutusalalla ja joka on vapaaehtoisesti ottanut hoitaakseen korvausvaatimuksen realisoinnin osana kaupallista tai muuta ammattimaista toimintaansa.

68. Tämän ratkaisuehdotuksen loppuosassa kuvailen ehdotettua testiä tarkemmin tarkastelemalla merkityksellisiä parametreja, joita tulisi käyttää arvioitaessa, milloin forum actoris siirtyy henkilölle, joka vetoaa vakuutusta koskevaan johdettuun saamisoikeuteen (i). Tämän jälkeen tarkastelen ehdotetun lähestymistavan etuja (ii). Lopuksi sovellan sitä esillä olevaan asiaan (iii).

i) Parametrit

69. Ensinnäkin keskeinen tekijä, jonka avulla erotetaan välillisesti vahinkoa kärsineistä henkilöistä ne, jotka voivat turvautua vakuutusalalla sovellettavaan forum actorikseen, ja ne, jotka eivät voi turvautua siihen, on vakuutussuhteen olemassaolo sijaantulijan ja välittömästi vahinkoa kärsineen henkilön välillä. Keskeinen esitettävä kysymys on siis tämä: mikä oli syy (tai oikeudellinen peruste), jonka vuoksi sijaantulija maksoi kyseiset määrät välittömästi vahinkoa kärsineelle? Jos tämä syy oli jonkinlaisen vakuutussuhteen olemassaolo, [31] sijaantulija toimii vakuutusalan ammattilaisena. Tämän vuoksi se ei voi vedota forum actorikseen.

70. Toiseksi esitän, että on epäolennaista, syntyikö nimenomainen vakuutussuhde välittömästi vahinkoa kärsineen ja sijaantulijan välillä yksityisoikeudellisen sitoumuksen (yksityisen vakuutussopimuksen) vuoksi vai julkisoikeudellisen velvollisuuden seurauksena (joko siksi, että vakuutusvelvollisuus on lakisääteinen velvollisuus, tai siksi, että julkisoikeudessa säädetään välittömästi pakollisesta vakuutuksesta, kunhan jälkimmäisessä tapauksessa noudatetaan 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan säännöstä sosiaaliturvan pois sulkemisesta [32]). Kummassakin tapauksessa keskeinen tekijä on se, että loppujen lopuksi sijaantulija, joka vaatii vakuutuksenantajalta korvauksen hyvittämistä, on yksinkertaisesti myös alalla toimiva ammattilainen.

71. Kolmanneksi: kun samaa logiikkaa noudatetaan ja sovelletaan laajemmin, mainitun poissulkemisen tulisi sitten koskea myös kantajaa, joka on vakuutussaatavilla käytävän kaupan ammattilainen. Toisin sanoen suojelevan forum actoriksen ei tulisi olla sellaisen henkilön käytettävissä, jolle välittömästi vahinkoa kärsineen oikeus siirtyi, jos perusteena on vakuutussaatavan siirtyminen osana sijaantulijan tavallisesti sopimusperusteisesti harjoittamaa elinkeinoa tai ammattimaista toimintaa. Vakuutusalalla sovellettavan forum actoriksen käyttö ei olisi perusteltua tällaisessa asiayhteydessä. [33]

30 Selvyyden vuoksi voidaan toistaa se, minkä totesin edellä tämän ratkaisuehdotuksen 34 kohdassa: asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitetut sosiaaliturva-asiaa koskevat saamisoikeudet suljetaan aineellisesti pois, koska ne eivät kuulu mainitun asetuksen soveltamisalaan.

31 Kuten totesin edellä, tällainen laaja tulkinta käsittää myös jälleenvakuutuksen sikäli kuin kantajalla on peruste, jonka nojalla hän voi nostaa kanteen vakuutuksenantajansa jälleenvakuuttajaa vastaan. Ks. tuomio 13.7.2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, 75 kohta).

32 Tällöin kyseessä ei ensinnäkään olisi vakuutusta koskeva asia – ks. edellä 34 kohta.

33 Ks. analogisesti tuomio 19.1.1993, Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15). Yhteisöjen tuomioistuin päätteli tässä asiassa, että Brysselin yleissopimuksen on tulkittava tarkoittavan, että kantaja, joka toimii harjoittaen elinkeinoaan tai ammattimaista toimintaansa ja joka sen vuoksi ei itse ole kuluttajaosapuolena yhdessäkään luetelluista sopimuksista, ei voi hyötyä erityistä toimivaltaa koskevista säännöistä, joista on sovittu kuluttajasopimuksista tehdyssä yleissopimuksessa.

72. Lyhyesti sanottuna keskeinen tekijä on oikeudellinen peruste, jonka myötä sijaantulija tuli välittömästi vahinkoa kärsineen tilalle. Sijaantulija voi turvautua vakuutusasioiden forum actorikseen, jollei peruste, johon vedotaan, perustu vakuutussopimukseen tai elinkeinotoiminnassa tehtyyn tai muuhun ammattimaiseen, suoraan vahinkoa kärsineen ja sijaantulijan välillä tehtyyn sopimukseen saatavasta.

ii) Ehdotetun täsmentämisen edut

73. On ainakin kolme syytä, joiden vuoksi uskon, että edellä hahmoteltu lähestymistapa voisi mahdollistaa aiempaa ennustettavamman ja käyttökelpoisemman testin.

74. Ensinnäkin se, että hyväksytään aiempaa objektiivisempi, kyseiseen perusteeseen perustuva välillisesti vahinkoa kärsineen aseman arviointi sen ratkaisemiseksi, voiko kyseinen osapuoli turvautua vakuutusalalla sovellettavaan forum actorikseen, olisi toimivampi ratkaisu päätettäessä tuomioistuinten kansainvälisestä toimivallasta. Ei olisi tarpeen ryhtyä analysoimaan riidan osapuolten suhteellista vahvuutta. Tiedot niiden ammatillisesta, muodollisesta asemasta ja perusteesta, jonka nojalla saamisoikeus siirtyy niille, täyttäisivät tarvittavia tietoja koskevat vaatimukset.

75. Toiseksi etuna on myös se, että ehdotettu testi olisi kokonaisvaltainen ja käsittäisi sekä luonnolliset henkilöt että oikeushenkilöt. On syytä muistaa, että asetuksen N:o 44/2001 sanamuoto on tältä osin neutraali.[34] Asiassa Vorarlberger esitetyssä toteamuksessa perillisten suojatusta mahdollisuudesta turvautua vakuutusalalla sovellettavaan forum actorikseen ei erotella luonnollisia henkilöitä ja oikeushenkilöitä. En näe mitään syytä sulkea oikeushenkilöitä tällaisen mahdollisuuden ulkopuolelle, mikäli ne voivat sovellettavan oikeuden nojalla saada perintöä. Yleisemmällä tasolla – ja kuten Italian hallitus pohjimmiltaan väitti – voidaan jälleen muistuttaa siitä, että käytännössä osa henkilöistä, jotka hyötyvät vakuutusasioiden osalta toimivaltaisista erityisistä oikeuspaikoista, on todennäköisesti oikeushenkilöitä.

76. Kolmanneksi: ehdotettu testi aiempaa todennäköisemmin myös mahdollistaa aineellisesti toisiinsa liittyvien kanteiden ratkaisemisen samassa tuomioistuimessa, mikä vähentää oikeudenkäyntien pirstaleisuutta. Tätä seikkaa voidaan havainnollistaa esillä olevassa asiassa.

77. Pääasian kanteen nosti pyöräilijä välittömästi vahingon kärsineenä ensimmäisen asteen tuomioistuimessa, joka oletettavasti on hänen kotipaikkansa tuomioistuin. Jos tässä ratkaisuehdotuksessa ehdotettua testiä sovelletaan esillä olevaan asiaan, valittajalla on oikeus panna vireille menettely samassa kansallisessa tuomioistuimessa, koska sen kotipaikka näyttää kuuluvan kyseisen tuomioistuimen toimivallan piiriin.

78. Jos valittajalta vastoin ehdotustani evätään turvautuminen vakuutusalalla sovellettavaan forum actorikseen, sen on pantava menettely vireille siellä, minne vastuuvakuutuksen antaja on sijoittautunut (Ranskassa), tai sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä liikenneonnettomuus tapahtui (Italiassa).

34 Tämän seikan havainnollistamiseksi autovakuutusten yhteydessä voidaan viitata esimerkiksi Cellen alueellisen ylioikeuden 27.2.2008 antamaan tuomioon, 14 U 211/06 2, jossa oikeushenkilöiden katsottiin kuuluvan asetuksen N:o 44/2001 11 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun vahingon kärsineen käsitteeseen. Tämä tehtiin viittaamalla direktiiviin 72/166/ETY (joka on nyt korvattu edellä alaviitteessä 17 mainitulla konsolidoidulla liikennevakuutusdirektiivillä), jonka mukaan vahingon kärsineellä tarkoitetaan ”henkilöä, jolla on oikeus saada korvausta ajoneuvojen aiheuttamista vahingoista tai vammoista”. Kansallinen tuomioistuin totesi myös, että mainitun direktiivin 4 artiklassa (josta on tullut konsolidoidun liikennevakuutusdirektiivin 5 artikla) viitataan sekä luonnollisiin henkilöihin että oikeushenkilöihin. Toisessa saksalaisessa oikeustapauksessa Frankfurt am Mainin alueellinen ylioikeus (tuomio 23.6.2014, 16 U 224/13) piti leasingyhtiötä vahingon kärsineenä, kun se nosti kanteen vakuutusyhtiötä vastaan. Kansallinen tuomioistuin katsoi, että kantajalla ei ollut samaa vakuutusalan asiantuntemusta. Lisäksi yleisesti väitteestä, jonka mukaan oikeushenkilöt voivat turvautua vahingon kärsineiden osalta vakuutusasioissa toimivaltaiseen tuomioistuimeen, ks. esim. Staudinger ja Czaplinski, ”Verkehrsopferschutz im Lichte der Rom I-, Rom II- sowie Brüssel I-Verordnung”, NJW 2009, s. 2249 ja sitä seuraavat sivut.

79. Toisin sanoen silloin, kun sijaantulijan ja välittömästi vahinkoa kärsineen kotipaikka on samassa jäsenvaltiossa ja kun ne päättävät vedota forum actorikseen, ehdotetun lähestymistavan etuna on se, että sillä estetään se, että kansainvälisesti toimivaltaisten tuomioistuinten määrä lisääntyy.

80. En kuitenkaan menisi niin pitkälle, että esittäisin, että sijaantulijalla on *velvollisuus* noudattaa välittömästi vahinkoa kärsineen tekemää toimivaltaisen tuomioistuimen valintaa ja saattaa asia saman tuomioistuimen käsiteltäväksi kuin välittömästi vahinkoa kärsinyt, ja tähän on pohjimmiltaan kolme syytä.

81. Ensinnäkin jo asetuksen N:o 44/2001 9 artiklan 1 kohdan b alakohdan ja 11 artiklan 2 kohdan sanamuodon perusteella usea tuomioistuin on toimivaltainen. Näiden säännösten nojalla ja toista säännöstä koskevan unionin tuomioistuimen esittämän tulkinnan valossa vakuutuksenottajalla, edunsaajalla, vakuutetulla ja vahingon kärsineellä on kullakin erillinen kotipaikkaan perustuva forum actoris. Huolimatta tällaisesta vielä olemassa olevasta monilukuisuudesta asetuksen N:o 44/2001 sanamuodossa ei kuitenkaan ole mitään, millä luotaisiin ”velvollisuus toimia samoin” tämän monilukuisuuden vähentämiseksi. Lainsäädäntökehyksessä ei siis mielestäni näy juurikaan perusteita (eikä tukea sanamuodon perusteella) sille, että todettaisiin oikeudellisesti tällainen velvollisuus ainoastaan sijaantulijan osalta.

82. Toiseksi 9 artiklan 1 kohdan b alakohdan sanamuoto tuntuu viittaavan siihen, että siinä ei säädetä ainoastaan kansainvälisestä vaan myös paikallisesta toimivallasta (*paikkakunta*, ei *jäsenvaltio*, missä kantajan kotipaikka on). Siten ”velvollisuus toimia samoin” eli sijaantulijan pakottaminen nostamaan kanne juuri samassa tuomioistuimessa kuin se, joka on välittömästi vahinkoa kärsineen käytettävissä, voisi mahdollisesti tarkoittaa sitä, että sijaantulijan edellytetään nostavan kanne muussa kuin kotipaikkansa tuomioistuimessa.

83. Kolmanneksi velvollisuudesta toimia samoin voisi tulla hyvin riippuvainen tapahtumien aikajärjestyksestä kussakin asiassa, tarkemmin sanottuna välittömästi vahinkoa kärsineen tekemästä valinnasta, joka koskee kanteen nostamista ja kanteen nostamisen ajankohtaa. Mutta mitä tapahtuisi, jos sijaantulija nostaisi kanteensa ensimmäisenä? Olisiko välittömästi vahinkoa kärsineellä silloin velvollisuus myötäillä sijaantulijan tekemää valintaa? Ellei näin olisi, johdonmukaisuussääntö luhistuisi. Jos näin olisi, se kääntäisi koko saamisoikeuden logiikan eli oikeuksien siirtymisen päälaelleen. Toisen vahinkoa kärsineen myötäilemistä koskevan säännön soveltaminen voisi siten toimia vain yhteen suuntaan: sijaantulija toimisi samoin kuin välittömästi vahinkoa kärsinyt muttei toisinpäin. Lisäksi sääntöä sovellettaisiin vain, jos välittömästi vahinkoa kärsinyt sattuu nostamaan kanteensa ”ajoissa” eli ennen kuin sijaantulija tekee sen.

84. Olipa asia miten tahansa, tällaisten sisäisten epäjohdonmukaisuuksien mahdollisuus sovellettaessa sääntöä, joka mahdollisesti otetaan käyttöön johdonmukaisuuden nimissä, saa minut päättelemään, että tällainen sääntö ei kenties olekaan alun alkaen hyvä asia.

iii) Esillä oleva asia

85. Esillä olevassa asiassa vaikuttaa siltä, että syy, jonka vuoksi valittaja nosti kanteen, oli palkanmaksun jatkuminen kansallisen oikeuden mukaisesti ja tästä seuranneen vahingonkorvausta koskevan oikeuden lakisääteinen siirtyminen valittajalle; tämän tarkistaminen on viime kädessä kansallisen tuomioistuimen tehtävä. Oikeuksien siirtymisen syynä (perusteena) näyttää siten olevan työsopimus ja sovellettavat lakisääteiset säännöt. Valittajan ja pyöräilijän välillä ei ole minkäänlaista vakuutussuhdetta.

86. Tämän vuoksi vaikuttaa siltä, että valittajaan ei voida soveltaa kumpaakaan edellä tämän ratkaisuehdotuksen 67 kohdassa esitettyä poikkeusta, jotka sulkisivat pois forum actoriksen siirtymisen.

87. Selvyyden vuoksi lisäisin, että yleensä on mahdollista kuvitella rajatapauksia kuten kanne, jonka nostanut työnantaja on vakuutusyhtiö. Kanteen peruste, joka koskee saamisoikeuden tai sen osan siirtymistä vakuutusyhtiölle, ei olisi mikään vakuutussopimus vaan pääasian tilanteen tapaan se, että vahingon kärsinyt henkilö oli sen työntekijä. Siirtyisikö forum actoris näissä olosuhteissa?

88. Kyllä, se siirtyisi. Tässä ratkaisuehdotuksessa ehdotettujen täsmennysten mukaisesti tässäkin tapauksessa ratkaiseva tekijä olisi tällaisen vakuutuksenantaja-työnantajan kanteen taustalla oleva erityinen laillinen peruste. Tällaisessa tapauksessa saamisoikeus ei olisi siirtynyt työnantajalle siksi, että se toimi vakuutusalan ammattilaisena, vaan siksi, että työnantajalla oli työntekijä, joka oli kärsinyt vahingon, ja vahingon kärsineen työntekijän oikeudet siirtyivät sille lain nojalla.

89. Myönnän kernaasti, että tässä ratkaisuehdotuksessa ehdottamaani lähestymistapaa voidaan joissakin tilanteissa – esimerkiksi juuri edellä kuvailemassani tilanteessa – pitää liian kattavana. Tämä johtuu siitä, että sen myötä vakuutusalalla sovellettavasta forum actoriksesta saattavat hyötyä taloudellisesti vakaalla pohjalla olevat ja/tai oikeudellisista asioista perillä olevat toimijat, jotka itse asiassa eivät tarvitse suojelua. Kaiken kaikkiaan katson kuitenkin, että joidenkin toimijoiden satunnainen ja tosiasiallinen tarpeeton sisällyttäminen on järkevämpi ratkaisu kuin käytännössä ongelmallinen osapuolten voimasuhteiden tapauskohtainen ja kontekstisidonnainen tarkastelu.

V Ratkaisuehdotus

90. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Oberster Gerichtshofin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Pääasian kanteen kaltainen kanne, jossa vaaditaan työnantajalle välillisesti aiheutuneen vahingon, joka perustuu siihen, että tämä maksaa työntekijälleen edelleen palkkaa, korvaamista ja jonka työnantaja on nostanut jäsenvaltiossa vastuuvakuutuksen antajaa vastaan, jolla on kotipaikka toisessa jäsenvaltiossa ja joka on vakuuttanut onnettomuuden aiheuttaneen ajoneuvon, on tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 8 artiklassa tarkoitettu vakuutusta koskeva asia.

2) Jäsenvaltioon sijoittautunut henkilö, esimerkiksi työnantajana toimiva julkisoikeudellinen laitos, voi vahingon kärsineenä turvautua asetuksen N:o 44/2001 9 artiklan 1 kohdan b alakohdassa ja 11 artiklan 2 kohdassa säädettyyn sääntöön nostaakseen kanteen suoraan (mikäli suora kanne on kansallisen oikeuden nojalla luvallinen) liikenneonnettomuuden aiheuttaneen henkilön vakuutuksenantajaa vastaan silloin, kun oikeudet, joihin vedotaan, perustuvat vahingonkorvaukseen, jota koskevat oikeudet siirtyivät kyseiselle työnantajalle, eli jatkuvaan palkanmaksuun liikenneonnettomuudessa loukkaantuneelle työntekijälle

   — jos kanteen nostamisen peruste on vakuutussuhteen olemassaolo onnettomuuden aiheuttaneen osapuolen ja hänen vakuutuksenantajansa välillä, ja

   — mikäli saamisoikeus ei siirtynyt kantajalle:

      i) koska kantajan ja välittömästi vahinkoa kärsineen välillä on vakuutussuhde tai

      ii) koska kantaja otti hoitaakseen korvausvaatimuksen realisoinnin osana kaupallista tai muuta ammattimaista toimintaansa.